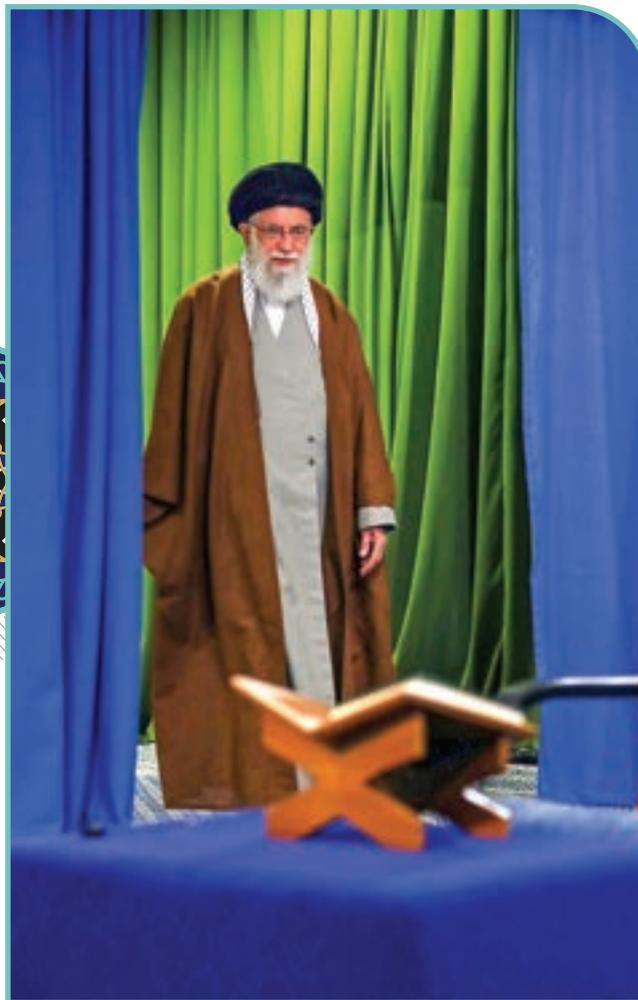

گفتاری از حجت الاسلام والمسلمین فرزانه
درباره سلوک قرآنی و شکل گیری دروس
تفسیر قرآن رهبر شهید

مفسر بیدارگر

برای شناخت دقیق جریان فکری و مبارزاتی رهبر شهید پیش از پیروزی انقلاب اسلامی، باید به سرچشمه اصلی اندیشه‌های ایشان، یعنی «قرآن کریم» بازگردیم. ایشان انس فوق‌العاده و کم‌نظیری با قرآن داشتند؛ انسی که من در کمتر شخصیت بزرگی تا این حد دیده‌ام.

نفر از نخبگان، از جمله دکتر شریعتی و پدرشان، شهید بهشتی، شهید مطهری و رهبر معظم انقلاب در منزل یکی از مریدان آقا (صاحب کارخانه خودکار بیک) برگزار شد. هنگام ظهر، با اصرار جمع، آقا پیش‌نماز شدند. ایشان بین دو نماز ایستادند و سوره مبارکه «صف» را تلاوت و ترجمه کردند. پس از نماز، اولین کسی که لب به سخن گشود، شهید مطهری بود که با قاطعیت فرمود: «جناب آقای خامنه‌ای یک متخصص در قرآن است.» این عین تعبیر ایشان بود و نشان از تسلط شگرف حضرت آقا بر مبانی قرآنی داشت.

نقطه آغازین؛ از درخواست درس اخلاق تا شروع تفسیر

اما این نهضت تفسیری دقیقاً از چه زمانی آغاز شد؟ سال ۱۳۴۶، پس از بازگشت از امداد رسانی به زلزله‌زدگان فردوس، انس ما با ایشان بیشتر شد. یک روز من و شهید کامیاب از مدرسه میرزا جعفر بیرون آمدیم و در بست نواب ایشان را دیدیم. پس از احوال‌پرسی، خواهش کردیم که برای ما درس «اخلاق» شروع کنند. ایشان فرمودند: «اخلاق که من نمی‌گویم، اما اگر مایل باشید، برایتان تفسیر می‌گویم.» و اشاره کردند که برای بازاریان هم جلسات تفسیری دارند. ما از این پیشنهاد بسیار خوش حال شدیم.

این جلسات در ابتدا فقط با پنج‌شش نفر در «مسجد قبله» (در پایین خیابان) آغاز شد. پس از مدتی، با افزایش تدریجی جمعیت، کلاس‌ها را به مدرسه میرزا جعفر منتقل کردیم. چون ما طلبه آن مدرسه بودیم، روزهای تعطیل هفته، جمعیت مشتاقان اعم از طلبه، دانشجو و حتی بازاریانی چون حاج آقای شمقدری، به ششصد نفر می‌رسید. هیجان عجیبی در این جلسات حاکم بود. ساواک به شدت حساس شده بود و گاهی درهای مدرسه را می‌بست، اما ما روی تخت‌های ورودی می‌نشستیم و بدون بلندگو، درس را ادامه می‌دادیم و تعطیل نمی‌شد. در این مقطع، سوره‌های مائده، انفال و توبه تفسیر شد.

سبک و منش تفسیری؛ آینه‌ای در برابر جامعه

اگر بپرسید تفسیر ایشان روایی بود یا اجتماعی، پاسخ این است که همه چیز بود. به معنای واقعی کلمه «تفسیر» بود. طلبه‌ای که در این جلسه می‌نشست، احساس می‌کرد آینه‌ای مقابلش نصب شده است که هم وضعیت دقیق جامعه را به او نشان می‌دهد و هم وظیفه و تکلیفش را روشن می‌کند. ایشان روی واژگان کلیدی قرآن توقف می‌کردند؛ مفاهیمی چون «تقوا»، «جهاد»، «مبارزه با نفس» و «طاغوت». تقوا را فقط به معنای پرهیزکاری ساده معنا نمی‌کردند و از آن عبور نمی‌کردند، بلکه آن را می‌شکافتند و گاهی بررسی

شیفتگی و انس بی‌نظیر با کلام...

بارها شاهد بودم که ایشان ساعت‌ها وقت می‌گذاشتند و به نوارهای قاریان مشهور مصری گوش می‌دادند. در آن زمان، دوستانی مانند آقای سادات فاطمی این نوارها را پیدا می‌کردند و برای ایشان می‌آوردند. این شیفتگی به محافل قرآنی نیز کشیده می‌شد. مثلاً در جلسات قرآنی آقای فاطمی در مسجد کرامت، ایشان مقید بودند که حضور داشته باشند و گاهی دو ساعت یا بیشتر در این جلسات می‌نشستند.

درس تفسیر رهبر معظم انقلاب با حضور سه نفر در مسجد صدیقی‌ها آغاز شد و بعدها در جاهای مختلفی مانند مسجد قبله ادامه یافت و سرانجام در مدرسه میرزا جعفر برگزار شد. تعداد شرکت‌کنندگان در این جلسات، در مدرسه میرزا جعفر، به پانصد نفر بالغ می‌شد و این نشانه جاذبه بیان و دیدگاه‌های تفسیری رهبر معظم انقلاب در این جلسات بود. جلسات تفسیر رهبر معظم انقلاب، جلساتی معرفت‌افزا بود و حتی زمانی که در مدرسه بسته بود، در ایوان‌های اماکن متبرکه ادامه می‌یافت و با وجود سرمای هوا، هیچ‌کس از شرکت در آن غفلت نمی‌کرد.

در جلسات تفسیر مدرسه میرزا جعفر مشهد، رهبر معظم انقلاب سوره‌های انفال، مائده و توبه را تفسیر کرده‌اند که به لطف نوارهای صوتی به‌جامانده از آن زمان، کتاب تفسیر سوره توبه تدوین شد. طلبه‌های جوان وقتی پای درس می‌نشستند، با توجه به آدرس‌ها و نکاتی که درباره وظیفه انسان در هر زمان توسط آیت‌... خامنه‌ای بیان می‌شد، معرفتشان افزایش پیدا می‌کرد. تفسیری که رهبر معظم انقلاب در آن زمان می‌گفتند، در مشهد سابقه نداشت و در زمان‌های بعد هم ما نتوانستیم چنین تفسیری در مشهد داشته باشیم. آن زمان نمی‌دانستیم باید چه کاری انجام دهیم و در این باره تنها کاری که امکان انجامش وجود داشت، این بود که همه نکات تفسیری را یادداشت و حفظ کنیم. باید گفت نعمت این جلسات تفسیر همیشه باقی خواهد ماند. برای درک عمق تخصص قرآنی ایشان، بد نیست به خاطره‌ای از شهید آیت‌... مطهری اشاره کنیم. در عاشورای سال ۱۳۵۳، شهید مطهری فرمودند که اسفند دهه اول محرم باید به «مسجد قبا» (مسجدی که شهید مفتوح در آن حضور داشت) و هیئت انصارالحسین^(ع) برویم؛ هیئتی که به شدت انقلابی بود و هر کس آنجا منبر می‌رفت، یقیناً گذرش به زندان می‌افتاد. در آن جلسات شخصیت‌هایی چون شهید بهشتی، شهید مطهری و مهندس‌انقلابی حضور داشتند.

یک روز پس از آن شب‌های محرم، جلسه‌ای خاص با حضور پنجاه‌شصت